

Prawo osadzonych do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego — uwagi na tle najnowszych rozstrzygnięć Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

ADAM KWIECIŃSKI

ORCID: 0000-0002-2652-2689

Katedra Prawa Karnego Wykonawczego
Uniwersytet Wrocławski

ALEKSANDRA POLAK-KRUSZYK

ORCID: 0000-0001-7005-7238

Katedra Prawa Karnego Wykonawczego
Uniwersytet Wrocławski

Abstrakt

Zasadniczym celem niniejszej publikacji jest analiza najnowszego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w zakresie prawa osadzonych do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Wybór judykatów został przeprowadzony w oparciu o podział na sprawy krajowe (polskie) oraz pochodzące z innych krajów należących do Rady Europy. Analizie poddano najnowsze rozstrzygnięcia w obrębie tytułowej problematyki. Celem badania było zdiagnozowanie najczęstszych przyczyn stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka naruszenia art. 8 Europejskiej konwencji praw człowieka i rekonstrukcja wynikających z tych orzeczeń standardów. Ponadto podjęto się ustalenia czasu, w którym rozpoznawane były skargi i zagadnienia wysokości przyznanych na podstawie art. 41 Europejskiej konwencji praw człowieka zadośćuczynień.

Słowa kluczowe: skazany, kara pozbawienia wolności, system penitencjarny, Europejska konwencja praw człowieka, Europejski Trybunał Praw Człowieka, prawo do

poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, skarga, naruszenie, zadośćuczynienie, międzynarodowe standardy ochrony praw skazanych

1. Wprowadzenie

Okres wykonywania prawomocnie orzeczonej kary pozbawienia wolności czy też tymczasowego aresztowania w psychologii określa się jako stan, kiedy następuje zaburzenie układu relacji między jednostką a jej dotychczasowym otoczeniem¹. Przerwanie tych relacji jest dla skazanego (tymczasowo aresztowanego) szczególnie drastyczne i dotkliwie w przestrzeni życia prywatnego i więzi z najbliższymi. Deprywacja potrzeb, jakiej osadzeni doznają w związku z uwięzieniem, prowadzi nie tylko do stanów emocjonalnie i psychicznie dla nich trudnych, ale może być także źródłem wielu niebezpiecznych sytuacji na terenie jednostek penitencjarnych (to jest — samouszkodzenia, samobójstwa, agresja kierowana wobec otoczenia)².

Z tego powodu tak istotne jest precyzyjne zakreślenie w przepisach krajowych zasad korzystania i ochrony prawa osadzonego do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, jak i jego koniecznych ograniczeń. Równie ważne jest monitorowanie praktyki realizacji tych praw w systemach penitencjarnych. Wypełnienie tych zadań byłoby znacznie utrudnione, gdyby nie wypracowane przez społeczność międzynarodową pewne minimalne standardy traktowania osób karnie izolowanych, to jest — Europejska konwencja praw człowieka (dalej: EKPC). Dla państw-sygnatariuszy tego dokumentu są one wyznacznikiem kierunku działalności legislacyjnej na polu ochrony praw osadzonych, stanowiąc podstawę ewentualnego dochodzenia ich naruszeń przez skazanych (osadzonych) przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka.

Artykuł 8 EKPC³ zapewnia wszystkim ludziom ochronę życia prywatnego, rodzinnego, domowego i korespondencji, nie wyłączając z tego kręgu osadzonych przebywających w zakładach karnych i aresztach

¹ B. Waligóra, *Funkcjonowanie człowieka w warunkach izolacji więziennej*, Poznań 1974, s. 11–14.

² M. Ciosek, *Człowiek w obliczu izolacji więziennej*, Gdańsk 1996, s. 231.

³ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 roku, zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.).

śledczych. Zgodnie z powyższym „każda osoba ma prawo do poszanowania swego życia prywatnego, rodzinnego, swojego mieszkania oraz swojej korespondencji” (art. 8 ust. 1 EKPC), a także:

niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków, które są zgodne z prawem i konieczne w demokratycznym społeczeństwie ze względu na interesy bezpieczeństwa narodowego, bezpieczeństwa publicznego lub dobrobytu gospodarczego kraju, zapobieganie zamieszkom lub przestępczości, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób (art. 8 ust. 2 EKPC).

Z konstrukcji art. 8 EKPC wynika, że chroni przedmiotowe prawo na zasadach ogólnych, natomiast wszelkie ograniczenia mogą być stosowane tylko na zasadzie „wyjątkowych przypadków” (zgodnie z art. 8 ust. 2 EKPC)⁴.

Na straży postanowień Konwencji stoi Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: ETPC), a jego rozstrzygnięcia są wiążące dla państw, które złożyły deklarację o uznaniu jego jurysdykcji. Orzeczenia ETPC stanowią istotne źródło standardów w zakresie postępowania ze skazanymi i zapadają po rozpoznaniu indywidualnych skarg osadzonych złożonych w trybie art. 34 EKPC. Rozstrzygnięcia te kształtują praktykę wykonywania orzeczeń w sprawach karnych, a ich wkład w polski system penitencjarny jest niezwykle istotny⁵. Przedstawiciele doktryny wskazują, że prawo do skargi indywidualnej jest tak naprawdę najważniejszym instrumentem prawnym chroniącym prawa lub wolności osób zagwarantowane wyżej wymienioną Konwencją⁶.

Celem wyeksponowania standardów w zakresie ochrony prawa skazanych do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego analizie poddano najnowsze rozstrzygnięcia Trybunału. Przedstawione poniżej sprawy to zbiorowe studium przypadku. Zadaniem badawczym było wskazanie

⁴ Z. Hołda, *Europejskie standardy traktowania więźniów. Kilka uwag o Europie, Radzie Europy, Polsce i prawach więźniów*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 13, 2009, nr 1, s. 114.

⁵ A. Kwieciński, *Przegląd orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach polskich z zakresu prawa karnego wykonawczego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 120, 2020, nr 2, s. 131–132.

⁶ B. Gronowska, *Skuteczność prawa do skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w toku postępowania karnego oraz w warunkach izolacji więziennej*, „Ius Novum” 4, 2016, s. 52–53.

najczęstszych przyczyn stwierdzania przez ETPC naruszenia art. 8 EKPC i rekonstrukcja wynikających z tych orzeczeń standardów. Dodatkowo zwrócono uwagę na czas rozpoznawania skarg w opisywanych przypadkach i kwestie wysokości przyznanych na podstawie art. 41 EKPC zadośćuczynień. Przyjmując powyższe kryteria, przedmiotem badań uczyniono 10 skarg. Orzeczenia przytoczone poniżej zostały wyszukane w bazie ETPC HUDOC⁷, a także na polskich stronach rządowych⁸. W pierwszej części analizy badaniu jakościowemu poddano pięć spraw z krajów członkowskich Rady Europy (innych niż Polska), które zakończyły się wydaniem rozstrzygnięcia stwierdzającego naruszenie art. 8 EKPC (wyłącznie lub kumulatywnie z innymi artykułami EKPC)⁹, a następnie pięć spraw polskich osadzonych, którzy wystąpili ze skargą do Strasburga w tym samym przedmiocie¹⁰.

2. Sprawy przeciwko wybranym państwom członkowskim Rady Europy

Poniżej przedstawiono rozstrzygnięcia Trybunału w sprawach przeciwko wybranym państwom Rady Europy. Należy nadmienić, iż orzeczenia te zostały wydane w latach 2020–2023 i wszystkie zakończyły się w formie wyroku.

⁷ Por. <https://hudoc.echr.coe.int/eng> (dostęp: 20.09.2023).

⁸ Por. <https://etpcz.ms.gov.pl/>; <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/> oraz <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/etpcz> (dostęp: 20.09.2023).

⁹ Por. Wyrok ETPC z 17 września 2020 roku (ostateczny z 17 grudnia 2020 roku), *Mirgadirov v. Azerbejdżan i Turcja* (skarga nr 62775/14); Wyrok ETPC z 19 października 2021 roku (ostateczny 28 lutego 2022 roku), *Danilevich v. Rosja* (skarga nr 31469/08); Wyrok ETPC z 29 marca 2022 roku (ostateczny z 29 czerwca 2022 roku), *Vool and Toomik v. Estonia* (skarga nr 12222/18); Wyrok ETPC z 6 grudnia 2022 roku (ostateczny z 6 marca 2023 roku), *Subaşı i inni v. Turcja* (skarga nr 3468/20); Wyrok ETPC z 21 marca 2023 roku (ostateczny z 21 czerwca 2023 roku), *Deltuva v. Litwa* (skarga nr 38144/20).

¹⁰ Por. Wyrok ETPC z 21 marca 2017 roku (ostateczny z 21 czerwca 2017 roku), *Porowski v. Poland* (skarga nr 34458/03); Wyrok ETPC z 1 czerwca 2017 roku (ostateczny z 1 września 2017 roku), *Dejneka v. Polska* (skarga nr 9635/13); Decyzja ETPC z 10 marca 2022 roku, *Jaroszczak v. Polska* (skarga nr 16602/21); Wyrok ETPC z 13 października 2022 roku, *Nowak v. Polska* (skarga nr 60906/16); Wyrok ETPC z 11 maja 2023 roku, *Bojar v. Polska* (skarga nr 11148/18).

Tabela 1. Sprawy przeciwko wybranym państwom członkowskim Rady Europy, które w latach 2020–2023 zakończyły się wydaniem rozstrzygnięcia stwierdzającego naruszenie art. 8 EKPC (sprawy uporządkowano pod względem chronologii wydanych rozstrzygnięć)

Sprawa	Artykuły EKPC wskazywane w skargach jako naruszone	Przyczyna wskazana przez skarżącego w zakresie naruszenia art. 8 EKPC	Artykuły EKPC, których naruszenie zostało stwierdzone przez ETPC	Kwota zadośćuczynienia
<i>Mirgadirov v. Azerbejdżan i Turcja</i>	art. 5 ust. 1, art. 5 ust. 4, art. 6 ust. 2, art. 8	Ograniczenia prawa tymczasowo aresztowanego do poszanowania jego życia prywatnego, rodzinnego i korespondencji	art. 5 ust. 1, art. 5 ust. 4, art. 6 ust. 2, art. 8	20 000 euro
<i>Danilevich v. Rosja</i>	art. 6 ust. 1, art. 8	Całkowite ograniczenie rozmów telefonicznych z rodziną z uwagi na skazanie na karę dożywotniego pozbawienia wolności	art. 6 ust. 1, art. 8	4700 euro
<i>Vool i Toomik v. Estonia</i>	art. 8, art. 14	Odmowa zgody na małżeńskie widzenia intymne w trakcie tymczasowego aresztowania oraz widzenia z rodziną bez osoby dozorującej (w wymiarze nieprzekraczającym 24–72 godzin)	art. 8, art. 14	przyznano 9125 euro pierwszemu skarżącemu oraz 9000 euro drugiemu (łącznie 18 125 euro)
<i>Subaşı i inni v. Turcja</i>	art. 8	Odmowa zgody na odbywanie widzeń z dziećmi i wykonywanie połączeń telefonicznych w weekendy	art. 8	przyznano 1500 euro każdemu skarżącemu (łącznie 25 500 euro)
<i>Deltuva v. Litwa</i>	art. 8	Ograniczenie tymczasowo aresztowanemu odbywania widzeń z żoną i pięcioletnią córką	art. 8	5000 euro

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy orzeczeń ETPC opublikowanych w bazie HUDOC.

W odniesieniu do spraw osadzonych wniesionych przeciwko wszystkim państwom Rady Europy wskazujących na naruszenie art. 8 EKPC wypada zauważyć, że we wszystkich Trybunał orzekał zgodnie z żądaniami skarżących i uznał, że doszło do złamania wskazanych w skargach postanowień Konwencji.

Wskazać nadto należy, że oprócz art. 8 EKPC kumulatywnie naruszonymi artykułami były: art. 5 ust. 1 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), art. 5 ust. 4 (prawo do bezzwłocznego ustalenia przez sąd legalności pozbawienia wolności), art. 6 ust. 1 (prawo do rzetelnego procesu), art. 6 ust. 2 (domniemanie niewinności), art. 14 (zakaz dyskryminacji).

Należy zwrócić również uwagę na kwoty zadośćuczynień, które Trybunał przyznaje na podstawie art. 41 EKPC. Na sumy podane w tabeli 1 składają się również postanowienia o przyznaniu kosztów postępowania przed Trybunałem, które wydawane są na wniosek skarżącego wówczas, gdy ETPC uzna, że są racjonalne, konieczne oraz że zostały faktycznie przez skarżącego poniesione. W rozstrzygnięciach, w których stwierdzono wyłącznie naruszenie art. 8 EKPC, to jest — w dwóch sprawach, skarżącym przyznano łącznie kwotę 30 500 euro¹¹. Z kolei w przypadku spraw, w których obok art. 8 EKPC stwierdzono kumulatywnie naruszenie również innych postanowień, to jest — w pozostałych trzech — przyznano skarżącym łącznie kwotę 42 825 euro¹².

Celem przedstawienia w szerszym zakresie badanego zagadnienia w niniejszym opracowaniu zawarto szczegółowy opis spraw zawartych w tabeli nr 1.

W sprawie *Mirgadirov przeciwko Azerbejdżanowi i Turcji* na tymczasowo aresztowanego nałożono całkowity zakaz utrzymywania jakichkolwiek kontaktów z rodziną (uniemożliwiono mu widzenia, otrzymywanie korespondencji i wykonywanie połączeń telefonicznych)¹³. Trybunał

¹¹ Por. Wyrok ETPC z 6 grudnia 2022 roku (ostateczny z 6 marca 2023 roku), Subaşı i inni v. Turcja (skarga nr 3468/20); Wyrok ETPC z 21 marca 2023 roku (ostateczny z 21 czerwca 2023 roku), Deltuva v. Litwa (skarga nr 38144/20).

¹² Por. Wyrok ETPC z 17 września 2020 roku (ostateczny z 17 grudnia 2020 roku), Mirgadirov v. Azerbejdżan i Turcja (skarga nr 62775/14); Wyrok ETPC z 19 października 2021 roku (ostateczny 28 lutego 2022 roku), Danilevich v. Rosja (skarga nr 31469/08); Wyrok ETPC z 29 marca 2022 roku (ostateczny z 29 czerwca 2022 roku), Vool and Tomik v. Estonia (skarga nr 12222/18).

¹³ Por. Wyrok ETPC z 17 września 2020 roku (ostateczny z 17 grudnia 2020 roku), Mirgadirov v. Azerbejdżan i Turcja (skarga nr 62775/14).

zauważył, iż ograniczenia nakładane na etapie tymczasowego aresztu powinny być proporcjonalne do celu, jakim jest zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania. ETPC zauważył, że władze krajowe ograniczyły się w uzasadnieniu jedynie do powołania na konieczność ochrony poufności śledztwa i zapobieżenia ujawnienia informacji o dochodzeniu, nie przedstawiając żadnego wyjaśnienia, dlaczego nałożone ograniczenia były konieczne i niezbędne w niniejszej sprawie. Nie powołano również żadnego dowodu wskazującego na konkretne podejrzenie dotyczące zachowania skarżącego i nie odniesiono się do żadnych faktów wskazujących na to, że poufność postępowania zostałaby w wyniku utrzymywania kontaktów z rodziną w jakikolwiek sposób naruszona.

W sprawie *Danilevich przeciwko Rosji* ETPC zajmował się naruszeniem życia rodzinnego skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności, któremu całkowicie ograniczono kontakt telefoniczny z rodziną z uwagi na surowość odbywanej kary i przebywanie w zakładzie karnym o zaostrzonym rygorze¹⁴. Trybunał zauważył, iż wszelkie ograniczenia w kontaktach skazanych ze światem zewnętrznym powinny być uzasadnione wyłącznie istotnymi względami bezpieczeństwa. ETPC ocenił, iż całkowity zakaz rozmów telefonicznych jest niedopuszczalny, i zalecił określenie minimalnej liczby rozmów telefonicznych. Trybunał odwołał się do utrwalonej linii orzeczniczej¹⁵, zgodnie z którą nie należy nakładać na skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności dodatkowych ograniczeń w zakresie utrzymywania kontaktów z rodziną i innymi bliskimi osobami. W wyroku wyraźnie podkreślono znaczenie zapobiegania rozpadowi więzi rodzinnych, w tym w szczególności pomiędzy uwięzionymi rodzicami a małoletnimi dziećmi.

Skarga *Vool i Toomik przeciwko Estonii* dotyczyła między innymi odmowy udzielenia zgody tymczasowo aresztowanym na widzenia intymne oraz widzenia bez osoby dozorującej z partnerami¹⁶. Obaj skarżący podkreślili, że po zniesieniu przez prokuraturę innych zakazów

¹⁴ Por. Wyrok ETPC z 19 października 2021 roku (ostateczny z 28 lutego 2022 roku), *Danilevich v. Rosja* (skarga nr 31469/08).

¹⁵ Odwołując się do starszych orzeczeń, między innymi Wyrok ETPC z 23 lutego 2012 roku (ostateczny z 23 maja 2012 roku), *Trosin v. Ukraina* (skarga nr 39758/05); Wyrok ETPC z 30 czerwca 2015 roku, *Khoroshenko v. Rosja* (skarga nr 41418/04).

¹⁶ Por. Wyrok ETPC z 29 marca 2022 roku (ostateczny z 29 czerwca 2022 roku), *Vool and Toomik v. Estonia* (skarga nr 12222/18).

ograniczenie tego rodzaju kontaktów z partnerami nie było już uzasadnione. ETPC zaobserwował w przedmiotowym stanie faktycznym istotną różnicę w traktowaniu osób tymczasowo aresztowanych w porównaniu z osobami skazanymi, co — zdaniem Trybunału — stanowiło przejaw dyskryminacji. W opisywanym przypadku Trybunał stwierdził kumulatywne naruszenie art. 8 w związku z art. 14 EKPC, przypominając, iż ponad połowa państw członkowskich dopuszcza widzenia z rodziną bez osoby dozorującej (w wymiarze nieprzekraczającym 24–72 godzin) oraz wizyty intymne również na etapie tymczasowego aresztu. Wszelkie ograniczenia w zakresie utrzymywania kontaktów rodzinnych w tym zakresie powinny być proporcjonalne i uzasadnione jedynie potrzebą zabezpieczenia prawidłowego toku śledztwa. Co więcej, choć Konwencja nie wymaga wprost zapewnienia osadzonemu małżeńskich widzeń intymnych, to Trybunał wyraził dużą aprobatę dla krajów europejskich, które przedsięwzięły kroki w kierunku tego rodzaju wizyt.

Sprawa *Subaşi i inni przeciwko Turcji* dotyczyła niewyrażenia zgody przez administrację więzienną na utrzymywanie kontaktów z dziećmi w weekendy (to jest — na odbywanie widzeń i wykonywanie połączeń telefonicznych w dni wolne od szkoły). Skarżący argumentowali swoje stanowisko tym, że ich dzieciom (które miały obowiązek uczęszczania do szkoły) trudno było korzystać z widzeń w dni powszednie. Biorąc pod uwagę znaczną odległość między jednostkami penitencjarnymi a domami dzieci, widzenia w dni powszednie każdorazowo generowały konieczność zwolnienia się dziecka ze szkoły, co z kolei prowadziło do dużego zainteresowania ze strony nauczycieli i innych uczniów. W wyniku tego dzieci skarżących czuły się niejako stygmatyzowane ze strony rówieśników. Trybunał zauważył, iż ograniczenie możliwości odbywania widzeń jedynie do dni powszednich istotnie wpłynęło na możliwość pełnego realizowania prawa skarżących do cotygodniowego widzenia z rodziną. ETPC ocenił, że okoliczności te stanowiły ingerencję w prawo do poszanowania życia rodzinnego skarżących i że należało umożliwić skazanym kontakty w dni wolne od szkoły.

W sprawie *Deltuva przeciwko Litwie* Trybunał wskazał, że ograniczenie liczby widzeń tymczasowo aresztowanego z członkami rodziny stanowi ingerencję w przysługujące mu prawo do poszanowania życia

rodzinnego¹⁷. ETPC przypomniał, że choć wykonywanie kary pozbawienia wolności zawsze pociąga za sobą pewne ograniczenie życia rodzinnego, to jednak nie może w tym kontekście naruszać konwencyjnego wymogu proporcjonalności ograniczeń do uzasadnionego celu, który mają realizować (wyjątkowe przypadki z art. 8 ust. 2 EKPC). Trybunał, stwierdzając naruszenie art. 8 EKPC, wskazał, że organy krajowe nie zachowały równowagi w proporcjach między tak daleko idącym środkiem, który zastosowały, a celem, jaki zamierzały osiągnąć. Szczególną uwagę w tym zakresie zwrócono na wiek córki tymczasowo aresztowanego (dziewczynka miała wówczas 10 lat) i cierpienie wywołane niemożnością zobaczenia aresztowanego ojca, które zostało stwierdzone przez psychologa. Choć organy krajowe w swoich decyzjach kwestionowały bliskość relacji pomiędzy aresztowanym a córką, Trybunał stanął na stanowisku, że tego rodzaju subiektywna ocena nie może być decydująca w przypadku odmowy udzielenia zgody na widzenie z rodziną.

Następnie analizie poddano dynamikę rozpatrywania powyższych skarg. Najkrócej procedowano w sprawie *Deltuva przeciwko Litwie*, gdzie okres ten wyniósł dwa lata i 10 miesięcy¹⁸, oraz *Subaşı i inni przeciwko Turcji*¹⁹, kiedy to w przypadku każdej skargi składającej się na rozstrzygnięcie główne czas od momentu wniesienia do wydania przez ETPC wynosił od dwóch lat do trzech lat i sześciu miesięcy. Najdłużej, to jest — 13 lat i 10 miesięcy, rozpatrywano zaś sprawę *Danilevich przeciwko Rosji*²⁰. Co więcej, z tabeli 2 wynika, że średni czas rozpatrywania skarg osadzonych w sprawach o naruszenie art. 8 EKPC to pięć lat i trzy miesiące.

¹⁷ Por. Wyrok ETPC z 21 marca 2023 roku (ostateczny z 21 czerwca 2023 roku), *Deltuva v. Litwa* (skarga nr 38144/20).

¹⁸ Por. Wyrok ETPC z 21 marca 2023 roku (ostateczny z 21 czerwca 2023 roku), *Deltuva v. Litwa* (skarga nr 38144/20).

¹⁹ Por. Wyrok ETPC z 6 grudnia 2022 roku (ostateczny z 6 marca 2023 roku), *Subaşı i inni v. Turcja* (skarga nr 3468/20).

²⁰ Por. Wyrok ETPC z 19 października 2021 roku (ostateczny 28 lutego 2022 roku), *Danilevich v. Rosja* (skarga nr 31469/08).

Tabela 2. Czas rozpoznawania spraw z wybranych państw członkowskich Rady Europy dotyczących naruszenia art. 8 EKPC (sprawy uporządkowano pod względem długości procedowania przez ETPC: od najkrócej rozstrzyganej sprawy po rozpatrywaną najdłużej)

Sprawa	Data wniesienia skargi	Data wydania rozstrzygnięcia ETPC	Czas rozpoznania skargi
<i>Deltuva v. Litwa</i>	14.08.2020	21.03.2023 (ostateczny z 21.06.2023)	2 lata i 10 miesięcy
<i>Subaşı i inni v. Turcja</i>	Wszystkie skargi wniesione w okresie od 31.12.2019 do 30.10.2020	6.12.2022 (ostateczny z 6.03.2023)	Czas procedowania od momentu wniesienia: — pierwszej skargi: 3 lata i 2 miesiące, — ostatniej skargi: 2 lata i 4 miesiące
<i>Vool i Toomik v. Estonia</i>	Skarżący Vool — 31.01.2018, skarżący Toomik — 5.03.2018	29.03.2022 (ostateczny z 29.06.2022)	Skarżący Vool: 4 lata i 5 miesięcy, skarżący Toomik: 4 lata i 4 miesiące
<i>Mirgadirov v. Azerbejdżan i Turcja</i>	11.09.2014	17.09.2020 (ostateczny z 17.12.2020)	6 lat i 3 miesiące
<i>Danilevich v. Rosja</i>	23.04.2008	19.10.2021 (ostateczny 28.02.2022)	13 lat i 10 miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy orzeczeń ETPC opublikowanych w bazie HUDOC.

3. Sprawy przeciwko Polsce

W ramach uzupełnienia przedstawionych już danych w tym miejscu zostaną zaprezentowane sprawy polskich osadzonych, którzy w ostatnich latach wystąpili ze skargą do Strasburga przeciwko Polsce w związku z naruszeniem art. 8 EKPC. W tym celu wyodrębniono pięć rozstrzygnięć ETPC stwierdzających naruszenie prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, które zakończyły się wydaniem wyroku lub decyzji na podstawie art. 39 EKPC w związku z zatwierdzeniem ugody

zawartej przez strony²¹. Rozstrzygnięcia zostały wydane w okresie od 2017 do 2023 roku.

Tabela 3. Sprawy polskich skazanych przeciwko Polsce, które w latach 2017–2023 zakończyły się wydaniem rozstrzygnięcia stwierdzającego naruszenie art. 8 EKPC (sprawy uporządkowano pod względem chronologii wydanych rozstrzygnięć)

Sprawa	Artykuły EKPC wskazywane w skargach jako naruszone	Przyczyna wskazana przez skarżącego w zakresie naruszenia art. 8 EKPC	Artykuły EKPC, których naruszenie zostało stwierdzone przez ETPC	Kwota zadośćuczynienia
<i>Porowski v. Polska</i>	art. 5 ust. 1, art. 5 ust. 3, art. 6 ust. 1, art. 8	Kontrola korespondencji z obrońcą podczas tymczasowego aresztowania. Materiały w aktach sprawy sugerują, że korespondencja z Trybunałem również była kontrolowana	art. 5 ust. 1, art. 5 ust. 3, art. 8	6900 euro
<i>Dejnek v. Polska</i>	art. 3, art. 8	Kontrole osobiste przy każdym wejściu i wyjściu z celi; częste przeszukania (skazany nie był w tym czasie zakwalifikowany do kategorii niebezpiecznych)	art. 8	3000 euro
<i>Jaroszczak v. Polska</i>	art. 8 ust. 1	Odmowa udzielenia zezwolenia na opuszczenie jednostki penitencjarnej w związku z ceremonią pogrzebową ojca adopcyjnego	art. 8 ust. 1	2500 euro
<i>Nowak v. Polska</i>	art. 3, art. 8	Uciążliwe częste kontrole osobiste, a także kontrola rozmów telefonicznych (skazany nie był w tym czasie zakwalifikowany do kategorii niebezpiecznych)	art. 8	3000 euro

²¹ Por. Wyrok ETPC z 21 marca 2017 roku (ostateczny z 21 czerwca 2017 roku), *Porowski v. Poland* (skarga nr 34458/03); Wyrok ETPC z 1 czerwca 2017 roku (ostateczny z 1 września 2017 roku), *Dejnek v. Polska* (skarga nr 9635/13); Decyzja ETPC z 10 marca 2022 roku, *Jaroszczak v. Polska* (skarga nr 16602/21); Wyrok ETPC z 13 października 2022 roku, *Nowak v. Polska* (skarga nr 60906/16); Wyrok ETPC z 11 maja 2023 roku, *Bojar v. Polska* (skarga nr 11148/18).

<i>Bojar v. Polska</i>	art. 8	Rutynowe, systematyczne i wzbu- dzające poczucie wstydu kontrole osobiste (skazany nie był w tym czasie zakwalifikowany do katego- rii niebezpiecznych)	art. 8	4320 euro
------------------------	--------	---	--------	--------------

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy orzeczeń ETPC opublikowanych w bazie HUDOC.

W odniesieniu do spraw polskich osadzonych wskazujących na naruszenie art. 8 EKPC wypada zauważyć, że w jednej sprawie kumulatywnie doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) oraz art. 5 ust. 3 (prawo do niezwłocznego postawienia przed sądem). Skarżący wskazywali jeszcze na naruszenie art. 3 (zakaz tortur) oraz art. 6 ust. 1 (prawo do rzetelnego procesu), natomiast należy stwierdzić, iż tylko w dwóch sprawach (*Jaroszczak przeciwko Polsce* oraz *Bojar przeciwko Polsce*)²² Trybunał wydał rozstrzygnięcie w pełni zgodnie z żądaniem skarżących. W trzech przypadkach choć stwierdzono naruszenie art. 8 EKPC, to nie uwzględniano wszystkich podniesionych przez osadzonych naruszeń. W dwóch sprawach, w których skarżący kumulatywnie wskazywali pogwałcenie art. 3 i 8 EKPC, Trybunał poprzestał na uznaniu naruszenia prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, wskazując, iż choć inwazyjne i wzbudzające poczucie wstydu kontrole są sprzeczne z art. 8 EKPC, same w sobie nie stanowią naruszenia zakazu tortur.

Należy również odnotować, iż państwo polskie w wyniku naruszenia art. 8 EKPC (wyłącznie tego artykułu lub kumulatywnie z innymi postanowieniami Konwencji) na mocy czterech wyroków musiało zapłacić pokrzywdzonym skarżącym łącznie 17 220 euro²³. Natomiast na mocy jednej decyzji (wydanej na podstawie art. 39 EKPC) rząd polski wypłacił ustaloną w drodze ugody kwotę 2500 euro²⁴. W sprawach, w których

²² Por. Decyzja ETPC z 10 marca 2022 roku, *Jaroszczak v. Polska* (skarga nr 16602/21); Wyrok ETPC z 11 maja 2023 roku, *Bojar v. Polska* (skarga nr 11148/18).

²³ Por. Wyrok ETPC z 21 marca 2017 roku (ostateczny z 21 czerwca 2017 roku), *Porowski v. Poland* (skarga nr 34458/03); Wyrok ETPC z 1 czerwca 2017 roku (ostateczny z 1 września 2017 roku), *Dejneka v. Polska* (skarga nr 9635/13); Wyrok ETPC z 13 października 2022 roku, *Nowak v. Polska* (skarga nr 60906/16); Wyrok ETPC z 11 maja 2023 roku, *Bojar v. Polska* (skarga nr 11148/18).

²⁴ Por. Decyzja ETPC z 10 marca 2022 roku, *Jaroszczak v. Polska* (skarga nr 16602/21).

stwierdzono wyłącznie naruszenie prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, łączna kwota wypłaconych zadośćuczynień wyniosła w sumie 12 820 euro²⁵.

Ponownie dla pełnego zobrazowania kwestii dotyczących naruszenia art. 8 EKPC na poziomie polskim w kolejnych akapitach zawarto szczegółową charakterystykę poddanych analizie spraw.

W sprawie *Porowski przeciwko Polsce* skarżący zarzucił, że jego korespondencja z obrońcą podczas tymczasowego aresztowania była kontrolowana (cztery spośród jego listów do obrońcy zostały ocenzone)²⁶. Dodatkowo materiały w aktach sprawy wskazywały na to, że jego korespondencja z Trybunałem również została poddana kontroli. ETPC ocenił, że owa ingerencja nastąpiła, gdy skarżący był tymczasowo aresztowany oraz że była sprzeczna z prawem krajowym (przywołując art. 214 k.k.w. w związku z art. 8 § 3 k.k.w. oraz art. 103 k.k.w.)²⁷. W ocenie Trybunału istotnie naruszyło to prywatność skarżącego i na tej podstawie doszło do naruszenia art. 8 EKPC.

Skarga *Dejneki przeciwko Polsce* dotyczyła poniżających kontroli osobistych zastosowanych względem skarżącego, a także przeszukań członków rodziny odwiedzających go w zakładzie karnym²⁸. Skarżący podniósł, że dwie kontrole osobiste, którym został poddany, były upokarzające i poniżające. Kazano mu rozebrać się do naga pomimo bólu pleców. Został następnie poddany kontroli, włącznie z oględzinami jego narządów płciowych. W ocenie skarżącego funkcjonariusze działali z zamiarem poniżenia i upokorzenia go oraz nie okazali poszanowania jego godności osobistej. Skarżący zarzucił, że powyższa sytuacja stanowiła niehumanitarne i poniżające traktowanie w rozumieniu art. 3 Konwencji — nie odniósł

²⁵ Por. Wyrok ETPC z 1 czerwca 2017 roku (ostateczny z 1 września 2017 roku), *Dejneki v. Polska* (skarga nr 9635/13); Decyzja ETPC z 10 marca 2022 roku, *Jaroszczak v. Polska* (skarga nr 16602/21); Wyrok ETPC z 13 października 2022 roku, *Nowak v. Polska* (skarga nr 60906/16); Wyrok ETPC z 11 maja 2023 roku, *Bojar v. Polska* (skarga nr 11148/18).

²⁶ Por. Wyrok ETPC z 21 marca 2017 roku (ostateczny z 21 czerwca 2017 roku), *Porowski v. Poland* (skarga nr 34458/03).

²⁷ Por. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku — Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 127).

²⁸ Por. Wyrok ETPC z 1 czerwca 2017 roku (ostateczny z 1 września 2017 roku), *Dejneki v. Polska* (skarga nr 9635/13).

się jednak do kontroli osobistych na gruncie art. 8 EKPC, podniósł jedynie, że miały one negatywny wpływ na jego relacje z rodziną, ponieważ ze względu na liczne przeszukania również osób odwiedzających bliscy unikali wizyt w jednostce penitencjarnej (i z tego względu wskazał na naruszenie art. 8 EKPC). W zakresie art. 3 EKPC Trybunał ocenił, iż kontrole nie osiągnęły minimalnego stopnia dolegliwości, który stanowiłby złamanie zakazu tortur. Choć związane były z koniecznością rozebrania się i oględzin intymnych stref osadzonego, w ocenie ETPC nie były niezgodne z art. 3 EKPC. W zakresie art. 8 EKPC Trybunał uznał, że kontrole osobiste mogą być przeprowadzane, jeśli jest to uzasadnione potrzebami bezpieczeństwa w zakładzie karnym oraz ochroną porządku. Rząd polski stanął na stanowisku, że kontrole były uzasadnione ze względu na podejrzenie, że skarżący mógł być zaangażowany w nielegalny handel, gdyż znaleziono w jego ubraniach pieniądze pochodzące z nieznanego źródła. Ponadto skarżący próbował przekazać nielegalną wiadomość członkowi rodziny podczas widzenia i w przeszłości był kwalifikowany do kategorii skazanych „niebezpiecznych”. W ocenie ETPC, choć kontrole znalazły oparcie w przepisach prawa krajowego, nie zawierały jednak „przekonującego” uzasadnienia i nie były proporcjonalne do okoliczności sprawy. Trybunał ocenił, że władze nie przedstawiły wystarczających i odpowiednich powodów usprawiedliwiających tak inwazyjne kontrole osobiste, co stanowiło naruszenie prawa do poszanowania prywatności skazanego na gruncie art. 8 EKPC.

W sprawie *Jaroszczak przeciwko Polsce* skarżący podniósł zarzut naruszenia art. 8 ust. 1 EKPC z uwagi na odmowę udzielenia zgody na opuszczenie zakładu karnego w związku z ceremonią pogrzebową ojca adopcyjnego²⁹. W sprawie tej doszło do zawarcia ugody, bowiem rząd przyznał, że doszło do naruszenia art. 8 EKPC i zobowiązał się do wypłacenia skarżącemu zadośćuczynienia w wysokości 2500 euro. Trybunał zatwierdził powyższą ugodę, uznając, że jej warunki są zgodne z przepisami Konwencji i jej protokołów i że dalsze rozpatrywanie skargi nie jest uzasadnione. Skarga została skreślona z listy spraw na podstawie art. 39 EKPC.

²⁹ Por. Decyzja ETPC z 10 marca 2022 roku, *Jaroszczak v. Polska* (skarga nr 16602/21).

W skardze *Nowak przeciwko Polsce* ETPC pochylił się nad kwestiami związanymi z dolegliwymi kontrolami osobistymi i kontrolą rozmów telefonicznych³⁰. Trybunał uznał, że kontrole telefoniczne nie naruszały art. 8 EKPC, bowiem skazany znajdował się w zakładzie karnym typu zamkniętego, gdzie rutynowej kontroli poddawane były rozmowy wszystkich osadzonych. Skarżący odbywał karę pozbawienia wolności dwukrotnie (w okresach od 9 lutego do 16 czerwca 2010 roku i od 28 kwietnia do 6 grudnia 2011 roku) i w trakcie trwania obu tych wyroków został poddany łącznie 369 kontrolom osobistym (pobieżnym i wymagającym rozebrania się). Wobec tak częstych, systematycznych i wzbudzających poczucie wstydu kontroli ETPC stwierdził naruszenie prawa do poszanowania życia prywatnego. Stanowczo podniósł nadto, że władze nie przedstawiły wystarczających i istotnych powodów, które uzasadniałyby stosowanie tak inwazyjnych środków bezpieczeństwa. Biorąc pod uwagę ich liczbę, częstotliwość i sposób przeprowadzania, Trybunał ocenił, iż kontrole te były nieproporcjonalne i nadmiernie uciążliwe dla skarżącego.

Sprawa *Bojar przeciwko Polsce* również dotyczyła kontroli osobistych, jakim był poddawany skarżący podczas pobytu w zakładzie karnym³¹. Należy nadmienić, iż skazany ten nie był zakwalifikowany do kategorii osadzonych „niebezpiecznych”. Skarżący zarzucił, iż kontrole osobiste nie były uzasadnione i naruszały jego prawo do poszanowania życia prywatnego. ETPC ocenił, że władze powołały się na względy bezpieczeństwa zakładu karnego w sposób lakoniczny i ogólny, bez wskazania konkretnego uzasadnienia lub zachowania skarżącego, które przemawiałoby za zastosowaniem takiego środka. W ocenie Trybunału tak daleko idące i poniżające środki, jak oględziny ciała czy kontrole osobiste, wymagają precyzyjnego uzasadnienia i powinny być ograniczone jedynie do rzeczywiście uzasadnionych przypadków.

Najkrócej, to jest — rok, procedowano w sprawie *Jaroszczak przeciwko Polsce*. Wynika to jednak najprawdopodobniej z faktu, że sprawa zakończyła się wydaniem decyzji na podstawie art. 39 EKPC zatwierdzającej ugodę zawartą przez strony. Najdłużej natomiast rozpatrywano sprawę *Porowski przeciwko Polsce*, gdzie od momentu wniesienia skargi

³⁰ Por. Wyrok ETPC z 13 października 2022 roku, *Nowak v. Polska* (skarga nr 60906/16).

³¹ Por. Wyrok ETPC z 11 maja 2023 roku, *Bojar v. Polska* (skarga nr 11148/18).

Tabela nr 4. Czas rozpoznawania polskich spraw, w których stwierdzono naruszenie art. 8 EKPC (sprawy uporządkowano pod względem długości procedowania przez ETPC: od najkrócej rozstrzyganej sprawy po rozpatrywaną najdłużej)

Sprawa	Data wniesienia skargi	Data wydania rozstrzygnięcia ETPC	Czas rozpoznania skargi
<i>Jaroszczak v. Polska</i>	8.03.2021	10.03.2022	1 rok
<i>Bojar v. Polska</i>	14.02.2018	11.05.2023	5 lat i 3 miesiące
<i>Nowak v. Polska</i>	22.12.2016	13.10.2022	5 lat i 10 miesięcy
<i>Dejnek v. Polska</i>	14.01.2013	21.03.2023 (ostateczny z 21.06.2023)	10 lat i 5 miesięcy
<i>Porowski v. Polska</i>	26.11.2001	21.03.2017 (ostateczny z 21.06.2017)	15 lat i 7 miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy orzeczeń ETPC opublikowanych w bazie HUDOC.

do wydania ostatecznego rozstrzygnięcia upłynęło 15 lat i 7 miesięcy. Analiza dynamiki powyższych spraw pozwala nadto stwierdzić, że średni czas procedowania w przypadku skarg polskich osadzonych w związku z naruszeniem art. 8 EKPC wynosił 7 lat i 7 miesięcy.

4. Podsumowanie

Przeprowadzona analiza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w zakresie objętym tematyką opracowania upoważnia do postawienia kilku wniosków. Zagadnienia ochrony prawa do życia rodzinnego i prywatności w trakcie wykonywania kar i środków o charakterze izolacyjnym stanowią niezwykle ważny i ciągle aktualny problem systemów penitencjarnych.

Taki stan nie może być zaskoczeniem. Wpisana w istotę kary pozbawienia wolności, ale także tymczasowego aresztowania dolegliwość w postaci ograniczenia bądź znaczącej limitacji i reglamentacji przestrzeni prywatnej oraz relacji rodzinnych osadzonych jest jedną z najdelikatniejszych i zarazem najtrudniejszych do regulacji kwestii. Z tego względu wymaga maksymalnej precyzji w procesie legislacyjnym i jeszcze większej uwagi na etapie egzekwowania przepisów w praktyce. Przekroczenie

tych kruchych elementów własnej podmiotowości, które pozostawiono skazanemu w jednostce penitencjarnej, jest najmocniej odczuwane przez samych osadzonych.

Nie jest zasadą, ale wskazuje na pewną prawidłowość, iż opisywane w niniejszej publikacji sprawy pochodzą w większości z państw postkomunistycznych. Dojrzałość nie tylko prawodawstwa penitencjarnego, ale również wieloletnie doświadczenia służb więziennych w obszarze podmiotowego traktowania skazanych stanowią znaczące bariery przeciwdziałające naruszeniom przepisów konwencyjnych.

Z analizy orzecznictwa Trybunału wynika, że w zakresie ograniczenia prawa do życia rodzinnego ETPC zwraca szczególną uwagę na konieczność uwzględnienia proporcjonalności i celowości stosowanych ograniczeń³². Poddane analizie sprawy przeciwko wybranym krajom członkowskim Rady Europy pokazują, jak ważne jest racjonalne podejmowanie wszelkich restrykcji w tym względzie. Waga kontaktów z bliskimi jest niezwykle istotną kwestią, a ETPC przez lata wypracował stanowisko, zgodnie z którym krajowa administracja więzienna powinna nie tylko umożliwiać, ale i — gdy jest to konieczne — pomagać w podtrzymywaniu kontaktów z najbliższą rodziną³³. W tym zakresie za niedopuszczalne należy uznać wszelkie formy utrudniania widzeń z bliskim, zwłaszcza jeśli dotyczą małoletnich dzieci osadzonych czy skazanych na kary długoterminowe.

W skargach kierowanych z Polski częstym powodem naruszenia prawa do poszanowania życia prywatnego były zbyt lakoniczne uzasadnienia decyzji o zastosowaniu inwazyjnych i wzbudzających poczucie wstydu kontroli osobistych względem skarżących. W ocenie ETPC rutynowe i poniżające środki, takie jak kontrole osobiste połączone z oględzinami ciała (w tym stref intymnych osadzonych), wymagają precyzyjnych uzasadnień. Trybunał stanowczo wskazał, iż nie są to środki niezbędne do

³² Por. Wyrok ETPC z 17 września 2020 roku (ostateczny z 17 grudnia 2020 roku), *Mirgadirov v. Azerbejdżan i Turcja* (skarga nr 62775/14); Wyrok ETPC z 29 marca 2022 roku (ostateczny z 29 czerwca 2022 roku), *Vool and Toomik v. Estonia* (skarga nr 12222/18); Wyrok ETPC z 21 marca 2023 roku (ostateczny z 21 czerwca 2023 roku), *Deltuva v. Litwa* (skarga nr 38144/20).

³³ Potwierdzenie znajdujemy również w tak zwanych *key cases*, czyli sprawach, którym Trybunał nadał status spraw wiodących i mających kluczowe znaczenie dla kształtowania polityki karnej, por. m.in. Wyrok ETPC z 28 września 2000 roku, *Messiina v. Włochy* (skarga nr 25498/94).

zapewnienia bezpieczeństwa jednostki, jednocześnie zwracając uwagę, że władze krajowe nie przedstawiły wystarczających i istotnych powodów uzasadniających ich stosowanie³⁴. Przeprowadzanie tego rodzaju kontroli powinno być oparte na konkretnych dowodach, które wskazują na potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa jednostki lub są związane z konkretnymi podejrzeniami dotyczącymi zachowania osadzonego³⁵.

Osobnym problemem jest niezgodna z zapisami konwencyjnymi kontrola korespondencji osadzonych, a także prowadzonych z terenu jednostki penitencjarnej rozmów telefonicznych. Zgodnie z ustaleniami z badań naruszenia te miały niejednokrotnie charakter rażący. Do takich z pewnością zaliczyć należy kontrolę korespondencji z obrońcą, a nawet wgląd w pisma kierowane do i z Trybunału w Strasburgu (!).

Przeprowadzona analiza dowodzi, że mechanizm ochrony praw skazanych, który przewiduje Europejska konwencja praw człowieka, sprawdził się, zyskując zaufanie osadzonych i respekt władz krajowych. Rozstrzygnięcia Trybunału są nie tylko rozwiązaniem indywidualnych spraw poszczególnych osób, ale mają wpływ na kierunek, w jakim zmienia się krajowe prawo. W obliczu tego faktu warto postulować usprawnienie procedowania tego organu. Obecny średni czas rozstrzygania spraw przez Trybunał (siedem lat i siedem miesięcy w badanych polskich sprawach) wydaje się zdecydowanie za długi.

Bibliografia

- Ciosek M., *Człowiek w obliczu izolacji więziennej*, Gdańsk 1996.
- Gronowska B., *Skuteczność prawa do skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w toku postępowania karnego oraz w warunkach izolacji więziennej*, „Ius Novum” 4, 2016.
- Hołda Z., *Europejskie standardy traktowania więźniów. Kilka uwag o Europie, Radzie Europy, Polsce i prawach więźniów*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 13, 2009, nr 1.

³⁴ Por. Wyrok ETPC z 11 maja 2023 roku, Bojar v. Polska (skarga nr 11148/18).

³⁵ Por. Wyrok ETPC z 1 czerwca 2017 roku (ostateczny z 1 września 2017 roku), Dejneke v. Polska (skarga nr 9635/13); Wyrok ETPC z 13 października 2022 roku, Nowak v. Polska (skarga nr 60906/16); Wyrok ETPC z 11 maja 2023 roku, Bojar v. Polska (skarga nr 11148/18).

Kwieciński A., *Przegląd orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach polskich z zakresu prawa karnego wykonawczego*, „Przegląd Prawa i Administracji” 120, 2020, nr 2.

Waligóra B., *Funkcjonowanie człowieka w warunkach izolacji więziennej*, Poznań 1974.

Prisoners' right to respect for private and family life: Conclusions based on the latest judgements of the European Court of Human Rights

Abstract

This paper is an analysis of the latest case laws of the European Court of Human Rights regarding the prisoners' right to respect for private and family life. Judicates were selected based on a division into domestic (Polish) cases and cases from the other Council of Europe member states. The newest judgments have been analyzed within the title issue. The purpose of this analysis is to examine the most common arguments in the ECHR's judicial decisions, with a view that there has been a violation of Article 8 of the ECHR and to outline the Court's standards in that matter. In addition, the article focuses on the duration of the whole ECHR's proceedings and the amounts of damages awarded by the Court under Article 41 of the ECHR.

Keywords: prisoner, penalty of restriction of liberty, penitentiary system, European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights, right to respect for private and family life, complaint, violation, damages, International Human Rights Standards